

6

Państwa wschodniego rozszerzenia wobec problemu wspólnej waluty

Aleksandra Pleśniarska, Marcin Kawalec, Helena Tendera-Właszczuk

Wstęp

Coraz częściej w kwestiach gospodarczych Unia Europejska postrzegana jest głównie poprzez pryzmat strefy euro. Organizacje międzynarodowe takie jak MFW czy państwa G8 postrzegają strefę euro jako jedną gospodarkę. Akcesja do Unii Europejskiej nie jest jednak równoznaczna z przyjęciem euro. Przystąpienie do strefy euro jest nierozdzielnie związane z koniecznością wypełnienia przez dane państwo warunków progowych, zwanych kryteriami konwergencji z Maastricht.

Podział państw, wynikający z różnego tempa oraz możliwości wypełniania tych warunków, stworzył możliwość utworzenia UGiW w niepełnym składzie. W związku z powyższym często pojawiały się krytyczne głosy, jakoby integracja „o wielu prędkościach” stanowiła podział na państwa „lepsze” i „gorsze”. Z drugiej jednak strony tylko takie podejście umożliwiało skuteczne utworzenie unii monetarnej przez państwa o odpowiednim stopniu konwergencji, a więc tworzące tzw. twardy rdzeń. Pozostałe państwa miały przystąpić do UGiW w okresie późniejszym, po wypełnieniu wszystkich kryteriów.

Część państw, które przystąpiły do UE od 2004 roku zamieniły już swoją walutę krajową na euro. Interesujące poznawczo jest więc odwołanie się do doświadczeń tych państw, które stały się członkami strefy euro w przeciągu ostatnich 10 lat. Odpowiedź na pytanie o dystans pomiędzy nowymi państwami członkowskimi Unii Europejskiej, które przystąpiły do strefy euro, a tymi, które dopiero zamierzają to uczynić, mierzony stopniem wypełniania nominalnych

kryteriów konwergencji jest głównym celem niniejszego rozdziału. W rozdziale podjęto również rozważania na temat znaczenia euro na arenie międzynarodowej.

6.1. Euro jako waluta międzynarodowa

W 2013 roku w obiegu było ponad 14,7 mld banknotów i 101,9 monet euro. Łączna wartość banknotów wynosiła ok. 880 mld euro, zaś monet 23,4 mld euro¹. Euro ma obecnie stosunkowo silną pozycję na światowych rynkach. Aktualnie euro postrzegane jest jako równie istotna waluta światowa co amerykański dolar czy japoński jen. Potwierdzeniem tego faktu są wybrane wskaźniki makroekonomiczne obrazujące znaczenie strefy euro (tabela 6.1.). Nie należy jednak zapominać o rosnącej sile Chin, waluta tego kraju ma realne przesłanki, by rozpocząć światową konkurencję z euro o pozycję jednej z kluczowych walut świata.

Tabela 6.1. Strefa euro a światowe rynki – podstawowe wskaźniki (2012 rok)

Wskaźnik (2012)	Strefa euro (18 państw)	UE-28	USA	Japonia	Chiny
Liczba ludności (w mln)	335,3	508,6	314,3	127,7	1354
PKB (w bilionach euro, obliczony zgodnie z PPP)	7,9	11,2	11,4	3,2	8,6
Udział w światowym PKB (% wg PPP)	13,6	19,2	19,5	5,5	14,7
Eksport (towarów, w % PKB)	13,7*	13,1*	9,9	12,9	24,9
Import (towarów, w % PKB)	13,8*	13,9*	14,7	14,2	22,1

* z wyłączeniem handlu wewnątrzunijnego.

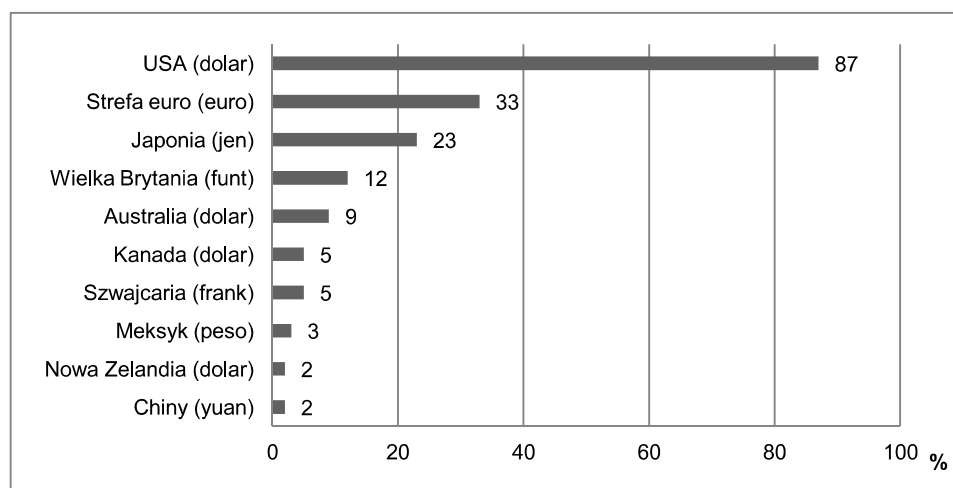
Źródło: *Jedna waluta dla jednej Europy – Droga do euro*, Komisja Europejska, Urząd Publikacji Unii Europejskiej, Luksemburg 2014, s. 16.

Obroty na światowym rynku walutowym wyniosły w kwietniu 2013 roku ok. 5,3 biliony dolarów, jak podaje BIS (Bank for International Settlements). BIS, prezentując zestawienie obrotów na globalnym rynku walutowym, podkreśla, że z uwagi na fakt zaangażowania dwóch różnych walut w jedną (każdą) transakcję, udział w światowych obrotach nie sumuje się do 100%, lecz do 200%. Każda transakcja uwzględniana jest niejako dwukrotnie, by wykazać udział obu walut w niej uczestniczących. W nawiązaniu do opublikowanych danych w 2014 roku, dolar amerykański był dominującą walutą, o czym świadczy fakt, że aż 87% transakcji było właśnie w tej walucie (wykres 6.1.). Euro, druga w kolejno-

¹ *Jedna waluta dla jednej Europy – Droga do euro*, Komisja Europejska, Urząd Publikacji Unii Europejskiej, Luksemburg 2014, s. 17.

ści waluta świata miała 33% udział w transakcjach. Na uwagę zasługuje jednak fakt, że w porównaniu z 2010 rokiem (39%) nastąpił spadek o kilka punktów procentowych². Trzecią walutą świata jest jen japoński (23% wszystkich transakcji), jego udział w rynku wzrósł o cztery punkty procentowe w stosunku do poprzedniego badania³. Wzrosło także światowe znaczenie kilku walut rynków wschodzących. Meksykańskie peso i chiński yuan znalazły się w pierwszej dziesiątce po raz pierwszy.

Wykres 6.1. Udział procentowy w transakcjach na globalnym rynku walutowym według walut (kwiecień 2013)*.

* Suma udziałów procentowych wszystkich walut wynosi 200%, ponieważ dwie różne waluty uczestniczą w jednej transakcji, przez co dana transakcja jest dwukrotnie uwzględniana w badaniu.

Źródło: Triennial Central Bank Survey, Global foreign exchange market turnover in 2013, Bank for International Settlements, February 2014, s. 72.

Euro jest również atrakcyjną walutą rezerwową dla innych państw, około 24% rezerw na świecie jest w tej walucie. Od 2005 roku udział rezerw walutowych w dolarach zmniejszył się, jednak nadal przekracza 60%. Spadło również zaangażowanie jena, ale rośnie innych walut, co pozwala twierdzić, że następuje coraz większa dywersyfikacja rezerw walutowych⁴. Na przewagę dolara wobec

² Triennial Central Bank Survey, Global foreign exchange market turnover in 2013, Bank for International Settlements, February 2014, s. 72.

³ Ibidem, s. 72.

⁴ B. Mucha-Leszko, M. Kąkol, *Perspektywy euro jako waluty międzynarodowej*, [w:] *Współczesne problemy ekonomiczne – wybrane zagadnienia teoretyczne a praktyka gospodarcza*, „Studia Ekonomiczne”, Zeszyty Naukowe Wydziałowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, Katowice 2013, s. 105.

euro w rezerwach banków centralnych wpływa wiele czynników, m.in.⁵: większe globalne znaczenie amerykańskiego rynku finansowego, dominacja dolara jako waluty interwencyjnej, przewaga dolara jako waluty operacji transgranicznych, wzrost rezerw walutowych w krajach azjatyckich (rezerwy i instrumenty dłużne denominowane w dolarach), przewaga instrumentów denominowanych w dolarach w inwestowaniu rezerw (instrumenty denominowane w euro to ok. 15–30%). Warto wspomnieć, że euro jest coraz częściej używane w przypadku faktur i płatności w handlu międzynarodowym, nie dotyczy to tylko strefy euro, ale również transakcji z krajami trzecimi. Euro (w niektórych krajach) pełni rolę waluty referencyjnej lub stabilizującej.

Tabela 6.2. Prognoza gospodarcza dla strefy euro – wybrane wskaźniki makroekonomiczne (stan listopad 2014)

Prognoza gospodarcza – strefa euro (stan na jesień 2014)				
Wskaźnik/rok	2013	2014	2015	2016
Wzrost PKB (% , rok do roku)	-0.5	0.8	1.1	1.7
Inflacja (% , rok do roku)	1.4	0.5	0.8	1.5
Bezrobocie (%)	11.9	11.6	11.3	10.8
Saldo budżetowe (% PKB)	-2.9	-2.6	-2.4	-2.1
Dług publiczny brutto (% PKB)	93.1	94.5	94.8	93.8
Saldo rachunku obrotów bieżących (% PKB)	2.4	2.5	2.6	2.5

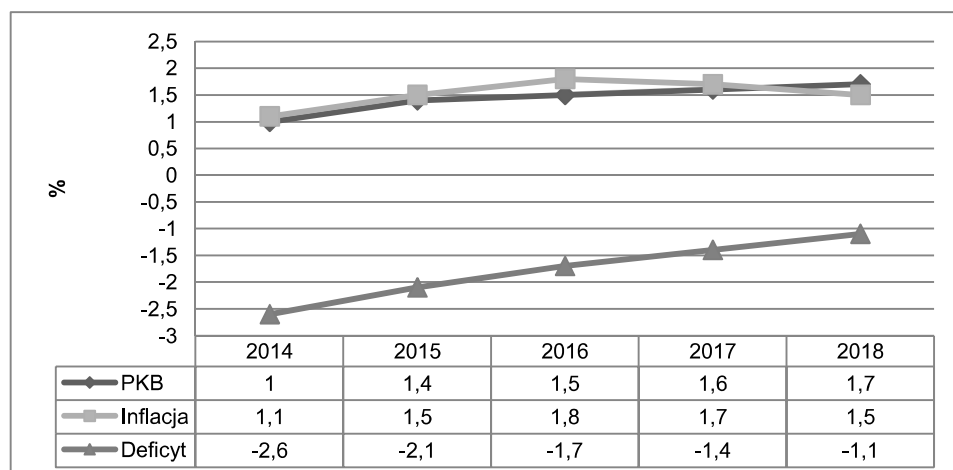
Źródło: Komisja Europejska, Economic and Financial Affairs, 2014, http://ec.europa.eu/economy_finance/eu/countries/euro_area_en.htm (dostęp: 23.11.2014).

Według prognoz Ernst & Young (EY) opublikowanych w marcu 2014 roku, PKB w strefie euro ma wzrosnąć z 1% w 2014 roku do 1,4% w 2015⁶. Natomiast według prognoz Komisji Europejskiej PKB ma również rosnąć, jednak tylko do poziomu 1,1% (tabela 6.2.). Niezwykle optymistyczną informacją jest, że obie prognozy przewidują wzrost, w stosunku do ujemnego PKB z 2013 roku. EY prognozuje, że eksport (towarów i usług) również wzrośnie z 3,5% w 2014 do 4% w 2015⁷. Znacząco różne są prognozy dla inflacji, według KE ma ona nieznacznie wzrosnąć do poziomu 0,8% w 2015, natomiast według EY osiągnie 1,5% (wykres 6.2). Niezwykle optymistyczne są prognozy EY dla strefy euro szczególnie w odniesieniu do wzrostu PKB czy zmniejszenia deficytu w kolejnych latach. EY przewiduje jednak, że aż do 2017 roku będzie rosła inflacja.

⁵ Ibidem, s. 105.

⁶ Eurozone – EY Eurozone Forecast, March 2014, s. 5.

⁷ Ibidem, s. 5.

Wykres 6.2. Prognoza dla strefy euro na kolejne lata według EY (marzec 2014 rok)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Eurozone – EY Eurozone Forecast*, March 2014, s. 45–46.

Euro pełni zatem nie tylko rolę waluty regionalnej, ale jest także znaczącą walutą w wymiarze globalnym. Państwa członkowskie Unii Europejskiej nie tylko traktatowo zostały zobligowane do członkostwa w strefie euro, ale dostrzegają one również korzyści wynikające ze zmiany waluty krajowej. Wśród najczęstszych korzyści wynikających z członkostwa w strefie euro wskazuje się⁸: stabilność waluty, przejrzystość cen, stosunkowo niską inflację, zniesienie kosztów wymiany walut, większą integrację rynków finansowych, ramy prawne, które sprzyjają utrzymaniu stabilności finansów publicznych, usprawnienie handlu międzynarodowego, a także widoczny symbol tożsamości europejskiej.

Należy jednocześnie zauważyć, że strefa euro (mimo aktualnie optymistycznych makroekonomicznych prognoz) była również dotknięta (podobnie jak znaczna część świata) kryzysem gospodarczym sprzed kilku lat. W tym też okresie pojawiły się liczne spekulacje na temat znaczenia strefy euro w wymiarze globalnym i jej przyszłości. Wydaje się jednak, że słuszne są spostrzeżenia A.Z. Nowaka, który podkreśla, że przyszłość strefy euro w dużej mierze zależy od zaangażowania państw tzw. *core countries*. Ponadto A.Z. Nowak podkreśla, że⁹: 1) członkostwo w strefie euro umożliwi dostęp do dużych rynków zbytu, 2) strefa euro zapewnia stabilizację nie tylko ekonomiczną, ale również finansową i polityczną tak w Europie, jak i na świecie, 3) nadal członkostwo w strefie euro postrzegane jest w kategoriach prestiżu, 4) dalszym istnieniem strefy euro zainteresowane jest USA, euro bowiem pełni nie tylko stabilizującą

⁸ *Krótki przewodnik po euro*, Komisja Europejska, Urząd Publikacji, 2013.

⁹ A.Z. Nowak, *Koniec strefy euro?* „Gazeta Bankowa” nr 2/2012, s. 40.

rolę we współczesnym świecie, ale także jest cennym recenzentem polityki monetarnej FED i polityki fiskalnej Departamentu Skarbu USA.

6.2. Warunki przystąpienia do strefy euro¹⁰

W Traktacie o Unii Europejskiej zostały zdefiniowane warunki, jakie musi spełnić państwo pragnące przyjąć wspólną walutę. Są one w literaturze nazywane nominalnymi kryteriami konwergencji lub kryteriami z Maastricht.

W skład nominalnych kryteriów konwergencji wchodzi dwa kryteria fiskalne: wielkość długu publicznego i deficytu budżetowego oraz trzy kryteria polityki monetarnej: poziom inflacji, stóp procentowych oraz stabilność kursu walutowego w ramach systemu ERM II.

Zgodnie z art. 140 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej¹¹ wraz ze stosownymi odesłaniami, każdy kraj kandydujący do unii walutowej zobowiązany jest spełniać następujące warunki:

- 1) roczna stopa inflacji nie może przekraczać 1,5 punktu procentowego w odniesieniu do średniej stopy inflacji liczonej z trzech państw o najstabilniejszym poziomie cen,
- 2) długookresowa stopa procentowa, jako rentowność obligacji skarbowych, nie może przekraczać 2 p.p. w odniesieniu do średniej stopy inflacji liczonej z trzech państw o najstabilniejszym poziomie cen,
- 3) deficyt budżetowy nie może być wyższy niż 3% PKB, względnie, powinien stale się zmniejszać i dochodzić do poziomu 3% bądź owe odchylenia powinny być zjawiskiem incydentalnym pozostającym blisko normy,
- 4) dług publiczny nie może przekraczać 60% PKB, względnie, powinien stale się zmniejszać i dochodzić wskazanej normy,
- 5) przez okres dwóch lat przed przystąpieniem do III etapu UGiW, powinien funkcjonować w systemie stałych kursów walutowych ERM II i nie doświadczać w tym okresie dewaluacji kursu¹².

Celem kryterium inflacyjnego jest, w oparciu o model Barro-Gordona¹³, utrzymanie stabilnego poziomu cen w różnych państwach unii walutowej. Wy-

¹⁰ Por. *Kryzys Unii czy kryzys w Unii? Kierunki dyskusji nad przyszłością integracji europejskiej*, H. Tendera-Właszczuk (red.), Difin, Warszawa 2014, s. 50–52.

¹¹ W chwili tworzenia unii walutowej obowiązywał jako art. 109j Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską.

¹² *Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej*, [w:] *Wersje skonsolidowane Traktatu o Unii Europejskiej i Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej*, DzUrz UE 2008/C 115/01, Wydanie polskie 2008.

¹³ Model Barro-Gordona zakłada różne kombinacje poziomu inflacji oraz poziomu bezrobocia w zależności od preferencji władz.

stąpienie różnicy w poziomach inflacji wymusiłoby na państwie o szybszym tempie wzrostu cen przeprowadzenie dewaluacji w celu utrzymania konkurencyjności swojej gospodarki. W przypadku braku takiego narzędzia w unii walutowej (dewaluacja na poziomie krajowym), konieczne jest zastosowanie mechanizmu zapewniającego utrzymanie poziomu inflacji na zbliżonym, relatywnie niskim poziomie¹⁴.

W europejskiej unii walutowej wprowadzanie kryterium stabilności cen opierało się o obawy (głównie Niemiec) co do ewentualnego wystąpienia inflacji w przyszłości. To państwo szczególnie silnie lobbowało za przyjęciem tego wskaźnika, co miało docelowo oznaczać, iż przyszła polityka pieniężna Unii będzie zgodna z tą powadzoną przez Bundesbank. Było to zatem zabezpieczenie się państw o preferencjach niskiej inflacji przed działaniami banku centralnego Unii opartymi na oczekiwaniach państw o wysokiej inflacji¹⁵.

Istotą zbieżności długookresowych stóp procentowych jest wyeliminowanie zjawiska nadmiernych przepływów finansowych pomiędzy krajami o różnych poziomach tych stóp w momencie tworzenia bądź przystąpienia do strefy euro. Zakładając, że przed utworzeniem unii walutowej stopy procentowe w kraju A i B kształtują się na poziomie odpowiednio 5% i 8%, to w chwili utworzenia unii walutowej, a wraz z nią sztywnego i nieodwołalnego kursu walutowego pomiędzy walutami kraju A i B, nastąpiłaby wyprzedaż niżej oprocentowanych papierów wartościowych kraju A na rzecz bardziej rentownych obligacji kraju B. Pojawienie się takiego arbitrażu wywołałby spadek cen papierów dłużnych kraju A i strat ich posiadaczy, zaś w kraju B nastąpiłby wzrost wartości krajowych obligacji i zysk właścicieli tych papierów dłużnych już na samym początku funkcjonowania unii walutowej. Owe zyski i straty byłyby tym większe, im bardziej poziomy długookresowych stóp procentowych odbiegałyby od siebie w poszczególnych krajach. Ponadto skutkiem nagłego wyrównania się cen pieniądza byłyby problemy na rynkach kapitałowych państw tworzących unię walutową¹⁶.

Jeśli chodzi o kryteria fiskalne, mianowicie poziom długu publicznego oraz deficytu budżetowego, należy odnieść się do kwestii zadłużania się w walucie, w której się nie produkuje oraz nad którą nie ma się pełnej kontroli. Pojawia się tu zatem pokusa nadużycia *moral hazard*, a więc uzyskania krótkookresowych korzyści przez jedno państwo lub ich grupę kosztem pozostałych człon-

¹⁴ P. de Grauwe, *Unia walutowa*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2003, s. 62–65.

¹⁵ Bukowski S.I., *Unia monetarna. Teoria i praktyka*, Difin, Warszawa 2007, s. 147.

¹⁶ J. Karnowski, *Polityka gospodarcza Hiszpanii, Portugalii i Grecji w drodze do Unii Gospodarczej i Walutowej. Analiza doświadczeń na tle teorii*, Zeszyt nr 199, Warszawa/Washington 2006, s. 45–46.

ków strefy. Wprowadzenie obostrzeń ma na celu zarówno ograniczenie zwyczajów państw co do nadmiernego wydatkowania z budżetu oraz zapożyczania się na ten cel, jak i zagwarantowanie braku wspomnianego zjawiska nadużycia. Ponadto mają na celu przeciwdziałanie impulsom inflacyjnym, negatywnemu wpływowi na kształtowanie się stóp procentowych i kursu walutowego, a przede wszystkim zapobieganie ryzyku niewypłacalności państw unii walutowej¹⁷.

Należy zauważyć, iż wprowadzenie wartości referencyjnych dla długu publicznego (60% PKB) oraz deficytu budżetowego (3% BKB) jest w dużej mierze arbitralne i trudno doszukiwać się uzasadnienia w teorii ekonomii oraz w praktyce gospodarczej.

Po spełnieniu dwóch kryteriów monetarnych oraz dwóch fiskalnych, państwo pragnące wstąpić do unii walutowej musi bezwarunkowo wypełnić ostatni wymóg, jakim jest stabilność kursu walutowego w ramach Mechanizmu Stałych Kursów Walutowych (ERM II). Ma ono na celu przygotowanie walut narodowych do ostatecznego i nieodwołalnego usztywnienia ich kursów w ramach strefy euro. Ponadto ma zapobiec przed zmianami owego kursu poprzez jego dewaluację w okresie bezpośrednio poprzedzającym przystąpienie do unii walutowej w celu poprawienia konkurencyjności towarów krajowych w stosunku do zagranicznych¹⁸.

Poziom konwergencji pomiędzy krajami członkowskimi strefy euro a państwami kandydującymi do unii walutowej jest monitorowany regularnie. Komisja Europejska oraz Europejski Bank Centralny co dwa lata lub na wniosek państwa zainteresowanego przyjęciem euro, przygotowują raport ze stanu konwergencji. Poza wspomnianymi wymogami, raport uwzględnia także poziom integracji rynków, kształtowanie się oraz stan bilansów płatniczych, a także stan konwergencji prawnej, w tym przygotowanie stosownych przepisów umożliwiających EBC pełnienie swej funkcji¹⁹.

Nominalne kryteria konwergencji wprowadzone traktatem z Maastricht wcieliły w życie ideę określaną mianem integracji o wielu prędkościach. Twórcy Unii Gospodarczej i Walutowej stwierdzili, iż państwa Unii Europejskiej mogą wdrażać UGiW w tempie zróżnicowanym, uzależnionym od ich wewnętrznych możliwości politycznych i społeczno-ekonomicznych. Można zauważyć też, że jest to swego rodzaju odbicie przeszłych procesów integracyjnych. Przejawiało się to funkcjonującymi wówczas okresami przejściowymi odnośnie do realizacji poszczególnych założeń integracyjnych, ustalanych dla poszczególnych państw.

¹⁷ Ibidem, s. 22–28.

¹⁸ J. Karnowski, *Polityka...*, op.cit., s. 48.

¹⁹ Ibidem, s. 16.

Wobec powyższego cele UGiW postanowiono realizować bez czekania na gotowość innych państw, które w przyszłości miałyby do niej przystąpić²⁰.

Pierwsze państwa, które zaczęły tworzyć strefę euro w 1999 roku to: Austria, Belgia, Finlandia, Francja, Hiszpania, Holandia, Irlandia, Luksemburg, Niemcy, Portugalia i Włochy. W 2001 roku dołączyła do nich Grecja. Biorąc pod uwagę brak woli politycznej, Wielka Brytania, Dania oraz Szwecja nie wyraziły chęci wprowadzenia wspólnej waluty. O ile Wielka Brytania i Dania wynegocjowały klauzulę opt-out, uzgodnioną i ratyfikowaną w traktacie z Maastricht, o tyle Szwecja celowo nie wypełnia jednego z kryteriów, mianowicie nie włącza korony szwedzkiej do mechanizmu stałych kursów walutowych. Te trzy państwa przyjęły tzw. postawę wyczekującą, a więc związaną z rozwojem Unii Gospodarczo-Walutowej.

6.3. Nowe państwa członkowskie w strefie euro

Zgodnie z Rozporządzeniem nr 2169/2005 z dnia 21 grudnia 2005 zmieniającym rozporządzenie (WE) nr 974/98 w sprawie wprowadzenia euro kolejne państwa zmieniające swoją walutę narodową na euro mogą wybrać jeden z 3 scenariuszy, tj.²¹:

1. Scenariusz madrycki (miał zastosowanie w przypadku pierwszych 12 państw przyjmujących euro).
2. Scenariusz „big bang” (zakłada skrócenie okresu przejściowego do zera).
3. Scenariusz „big bang” połączony z okresem stopniowego wycofywania waluty krajowej z obiegu bezgotówkowego (tzw. okres *phasing-out*).

Pierwszym z nowych członków Unii Europejskiej decydującym się na wejście do strefy euro była Słowenia, która przyjęła wspólną walutę w roku 2007. Na podstawie pozytywnych wyników konwergencji (tabela 6.3.) wynikających z Raportu Europejskiego Banku Centralnego z 2006 roku, Komisja Europejska podjęła decyzję o uchyleniu wobec Słowenii derogacji. Wobec powyższego kraj ten mógł w pełni włączyć się do Unii Gospodarczej i Walutowej.

Kolejne rozszerzenie strefy euro miało miejsce w 2008 roku. Na pełne uczestnictwo w Unii Gospodarczej i Walutowej zdecydowały się Cypr oraz Malta. W związku z krajowymi wnioskami o ocenę konwergencji przedłożonymi przez Cypr (13 lutego 2007 r.) oraz Maltę (27 lutego 2007 r.), EBC oraz Komisja przedstawiły raport o konwergencji, wypełniając tym samym wymogi art. 122

²⁰ S.I. Bukowski, *Strefa euro. Perspektywy rozszerzenia o Polskę i inne kraje Europy Środkowo-Wschodniej*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2007, s. 47.

²¹ T. Cizak, A. Górka, S. Jakubiec, M. Siemaszko, *Pierwsze doświadczenia Słowenii związane z zmianą tolara na euro*, Materiały i Studia NBP, Zeszyt nr 224/2008, s. 16.

ust. 2 oraz z art. 121 ust. 1 ówczesnego Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską²².

Na podstawie analizy danych makroekonomicznych zamieszczonych w tabeli 6.4. oraz w tabeli 6.5. można dostrzec, iż zarówno Cypr, jak i Malta nie wypełniły w pełni kryterium długu publicznego, utrzymując jego poziom powyżej wartości referencyjnej, odpowiednio 61,5% oraz 65,9%. Jednakże należy zauważyć, iż w obu przypadkach poczyniono znaczące postępy w stabilizowaniu tego wskaźnika, co przejawia się jego obniżeniem odpowiednio o 7,7 p.p. oraz 6,5 p.p. w stosunku do roku 2005. W związku z pozytywnym kierunkiem zmian i satysfakcjonującym tempem dochodzenia do stanu konwergencji tego wskaźnika oraz pełnej zbieżności pozostałych wskaźników Komisja Europejska podjęła decyzję o pozytywnym zaopiniowaniu stanu konwergencji gospodarki Cypru i Malty, w konsekwencji czego uchyliła wobec nich derogację.

Kolejne państwo – Słowacja, realizując w pełni postanowienia odnośnie do członkostwa w strefie euro, przystąpiła do UGiW w roku 2009. Na wniosek Słowacji z dnia 4 kwietnia 2008 w sprawie przeprowadzenia badania stopnia konwergencji, Europejski Bank Centralny dokonał dogłębnej analizy jej gospodarki pod kątem możliwego zachowywania się gospodarki Słowacji w warunkach nieodwołalnie sztywnego kursu walutowego²³.

Zgodnie z wynikami analizy danych z raportu, Słowacja w badanym okresie trwale wypełniła wszystkie wymagane kryteria konwergencji, wobec czego uchylono wobec niej status państwa z derogacją i przyjęto do strefy euro (tabela 6.6.).

Kolejnym państwem, które przystąpiło do pełnej realizacji Unii Gospodarczej i Walutowej była Estonia, która uczyniła to z dniem 1 stycznia 2011 roku. Na podstawie złożonego wniosku o uchylenie derogacji Komisja Europejska oraz EBC sporządziły w 2010 roku raport odnośnie do stopnia zbieżności estońskiej gospodarki z gospodarką strefy euro. Zdaniem Komisji Europejskiej Estonia osiągnęła wysoki poziom trwałej konwergencji gospodarczej (tabela 6.7.) i była gotowa na przyjęcie wspólnej waluty z dniem 1 stycznia 2011 roku²⁴.

Osiemnastym krajem przyjmującym wspólną walutę była Łotwa, która uczyniła to z dniem 1 stycznia 2014 roku. Zgodnie z wnioskiem Łotwy z dnia 5 marca 2013 roku o ocenę kraju, Komisja Europejska oraz EBC, wypełniając swój obowiązek przedstawiły raport w sprawie postępów dokonanych przez Łotwę w wypełnianiu jej zobowiązań w zakresie urzeczywistnienia Unii Gospo-

²² *Raport o konwergencji. Maj 2007*, Europejski Bank Centralny, Frankfurt am Main, Niemcy 2007, s. 5.

²³ *Raport o konwergencji. Maj 2008*, Europejski Bank Centralny, Frankfurt am Main, Niemcy 2008, s. 5.

²⁴ http://ec.europa.eu/polska/news/archives/2010/100512_kto_ma_szanse_na_euro_pl.htm, (dostęp: 13.05.2015).

darczej i Walutowej. Najważniejsze wskaźniki makroekonomiczne na podstawie raportu przedstawia tabela 6.8.

Pomimo pełnego wypełnienia przez Łotwę wszystkich formalnych wymogów, zdaniem Europejskiego Banku Centralnego trwałość konwergencji łotewskiej gospodarki budzi w dłuższym okresie obawy związane m.in. z dużym poziomem wahań cykli koniunkturalnych i wysoką zmiennością wskaźników makroekonomicznych w przeszłości. Jednakże biorąc pod uwagę szereg zmian wprowadzonych na Łotwie, stwierdzono, iż stabilność gospodarcza zależeć będzie głównie od stałej gotowości władz oraz społeczeństwa do dalszego wprowadzania stosownych reform i zmian w odniesieniu do stabilizowania sytuacji makroekonomicznej kraju oraz ochrony jego konkurencyjności²⁵.

Ostatnim nowym państwem członkowskim Unii Europejskiej, które wprowadziło euro jest Litwa. Litewskie władze niejednokrotnie zgłaszały zamiar wprowadzenia wspólnej waluty. Pierwszy raz planowały uczynić to w 2006 roku, jednakże wejście do strefy euro nie doszło wówczas do skutku. Ponowny wniosek z proponowaną datą wejścia do strefy euro z dniem 1 stycznia 2015 r. złożony został w roku 2014. Wobec powyższego Komisja Europejska oraz EBC sporządziły raport odnośnie do oceny procesu konwergencji litewskiej gospodarki.

W związku z wypełnianiem przez Litwę kryteriów konwergencji makroekonomicznej (tabela 6.9.), Komisja Europejska przychyliła się do wniosku o uchylenie derogacji, w związku z czym od 1 stycznia 2015 roku Litwa stała się kolejnym, dziewiętnastym członkiem strefy euro.

Tabela 6.3. Stopień spełniania przez Słowenię nominalnych kryteriów konwergencji (Europejski Bank Centralny 2006)

Stopień spełniania przez Słowenię nominalnych kryteriów konwergencji na podstawie raportu EBC z 2006 roku									
	Stabilność cen		Stopy procentowe		Dług publiczny		Deficyt budżetowy		ERM
	wynik	wartość referencyjna	wynik	wartość referencyjna	wynik	wartość referencyjna	wynik	wartość referencyjna	
2004	-	-	-	-	229,5%	60,0%	--2,3%	-3,0%	TAK
2005	22,4%	-	33,7%	-	229,1%	60,0%	--1,8%	-3,0%	
2006	22,3%	2,6%	33,8%	5,9%	229,9%	60,0%	--1,9%	-3,0%	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Raport o konwergencji. Maj 2006*, Europejski Bank Centralny, Frankfurt am Main, Niemcy 2006, <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/conrep/cr2006pl.pdf>, (data dostępu: 13.05.2015).

²⁵ *Raport o konwergencji. Czerwiec 2013*, Europejski Bank Centralny, Frankfurt am Main, Niemcy 2013, s. 53, <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/conrep/cr201306pl.pdf>, (data dostępu: 13.05.2015).

Tabela 6.4. Stopień spełniania przez Cypr nominalnych kryteriów konwergencji (Europejski Bank Centralny 2007)

Stopień spełniania przez Cypr nominalnych kryteriów konwergencji na podstawie raportu EBC z 2007 roku									
	Stabilność cen		Stopy procentowe		Dług publiczny		Deficyt budżetowy		ERM
	wynik	wartość referencyjna	wynik	wartość referencyjna	wynik	wartość referencyjna	wynik	wartość referencyjna	
2005	22,0%	-	55,2%	-	669,2%	60,0%	--2,3%	-3,0%	TAK
2006	22,2%	2,6%	44,1%	5,9%	665,3%	60,0%	--1,5%	-3,0%	
2007	22,0%	3,0%	44,2%	6,4%	661,5%	60,0%	--1,4%	-3,0%	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Raport o konwergencji. Maj 2007*, Europejski Bank Centralny, Frankfurt am Main, Niemcy 2007, <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/conrep/cr200705pl.pdf>, (data dostępu: 13.05.2015).

Tabela 6.5. Stopień spełniania przez Maltę nominalnych kryteriów konwergencji (Europejski Bank Centralny 2007)

Stopień spełniania przez Maltę nominalnych kryteriów konwergencji na podstawie raportu EBC z 2007 roku									
	Stabilność cen		Stopy procentowe		Dług publiczny		Deficyt budżetowy		ERM
	wynik	wartość referencyjna	wynik	wartość referencyjna	wynik	wartość referencyjna	wynik	wartość referencyjna	
2005	22,5%	-	44,6%	-	772,4%	60,0%	--3,1%	-3,0%	TAK
2006	22,6%	2,6%	44,3%	5,9%	666,5%	60,0%	--2,6%	-3,0%	
2007	22,0%	3,0%	44,3%	6,4%	665,9%	60,0%	--2,1%	-3,0%	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Raport o konwergencji. Maj 2007*, Europejski Bank Centralny, Frankfurt am Main, Niemcy 2007, <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/conrep/cr200705pl.pdf>, (data dostępu: 13.05.2015).

Tabela 6.6. Stopień spełniania przez Słowację nominalnych kryteriów konwergencji (Europejski Bank Centralny 2008)

Stopień spełniania przez Słowację nominalnych kryteriów konwergencji na podstawie raportu EBC z 2008 roku									
	Stabilność cen		Stopy procentowe		Dług publiczny		Deficyt budżetowy		ERM
	wynik	wartość referencyjna	wynik	wartość referencyjna	wynik	wartość referencyjna	wynik	wartość referencyjna	
2006	44,3%	2,6%	44,4%	5,9%	330,4%	60,0%	--3,6%	-3,0%	TAK
2007	11,9%	3,0%	44,5%	6,4%	229,4%	60,0%	--2,2%	-3,0%	
2008	22,2%	3,2%	44,5%	6,5%	229,2%	60,0%	--2,0%	-3,0%	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Raport o konwergencji. Maj 2008*, Europejski Bank Centralny, Frankfurt am Main, Niemcy 2008, <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/conrep/cr200805pl.pdf>, (data dostępu: 13.05.2015).

Tabela 6.7. Stopień spełniania przez Estonię nominalnych kryteriów konwergencji (Europejski Bank Centralny 2010)

Stopień spełniania przez Estonię nominalnych kryteriów konwergencji na podstawie raportu EBC z 2010 roku									
	Stabilność cen		Stopy procentowe		Dług publiczny		Deficyt budżetowy		ERM
	wynik	wartość referencyjna	wynik	wartość referencyjna	wynik	wartość referencyjna	wynik	wartość referencyjna	
2008	110,6%	3,2%	-*	5,9%	44,6%	60,0%	--2,7%	-3,0%	TAK
2009	00,2%	-	-*	-	77,2%	60,0%	--1,7%	-3,0%	
2010	--0,7%	1,0%	-*	6,0%	99,6%	60,0%	--2,4%	-3,0%	

* W 2008, 2009 i 2010 Estonia nie posiadała papierów dłużnych denominowanych w walucie krajowej.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Raport o konwergencji. Maj 2010*, Europejski Bank Centralny, Frankfurt am Main, Niemcy 2010, <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/conrep/cr201005pl.pdf>, (data dostępu: 13.05.2015).

Tabela 6.8. Stopień spełniania przez Łotwę nominalnych kryteriów konwergencji (Europejski Bank Centralny 2013)

Stopień spełniania przez Łotwę nominalnych kryteriów konwergencji na podstawie raportu EBC z 2013 roku									
	Stabilność cen		Stopy procentowe		Dług publiczny		Deficyt budżetowy		ERM
	wynik	wartość referencyjna	wynik	wartość referencyjna	wynik	wartość referencyjna	wynik	wartość referencyjna	
2002	-	-	--	-	440,7%	60,0%	--1,2%	-3,0%	TAK
2003	11,3%	2,7%	33,8%	5,5%	443,2%	60,0%	--1,2%	-3,0%	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Raport o konwergencji. Czerwiec 2013*, Europejski Bank Centralny, Frankfurt am Main, Niemcy 2013, <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/conrep/cr201306pl.pdf>, (data dostępu: 13.05.2015).

Tabela 6.9. Stopień spełniania przez Litwę nominalnych kryteriów konwergencji (Europejski Bank Centralny 2014)

Stopień spełniania przez Litwę nominalnych kryteriów konwergencji na podstawie raportu EBC z 2014 roku									
	Stabilność cen		Stopy procentowe		Dług publiczny		Deficyt budżetowy		ERM
	wynik	wartość referencyjna	wynik	wartość referencyjna	wynik	wartość referencyjna	wynik	wartość referencyjna	
2002	33,2%	-	44,8%	-	440,5%	60,0%	--3,2%	-3,0%	TAK
2003	11,2%	-	33,8%	-	339,4%	60,0%	--2,1%	-3,0%	
2004	00,6%	1,7%	33,6%	6,2%	441,8%	60,0%	--2,1%	-3,0%	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Raport o konwergencji. Czerwiec 2014*, Europejski Bank Centralny, Frankfurt am Main, Niemcy 2014, <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/conrep/cr201406pl.pdf>, (data dostępu: 13.05.2015).

6.4. Pozostałe państwa wschodniego rozszerzenia a strefa euro

Zgodnie z przyjętymi traktatami akcesyjnymi, nowe państwa członkowskie uczestniczą w trzecim etapie Unii Gospodarczej i Walutowej i zobowiązane są do pełnego w niej uczestnictwa – tzn. docelowo do przyjęcia wspólnej waluty – euro.

Uczestnictwo w Unii Gospodarczo-Walutowej oraz wypełnienie wymogów określonych traktatem z Maastricht stanowi dla tych państw ogromne wyzwanie. W dłuższym czasie konieczne będzie osiągnięcie nominalnych wskaźników konwergencji gospodarczej. Zobowiązanie to wynika z warunków akcesji do UE, szczególnie z konieczności przyjęcia zobowiązań nakładanych na członków organizacji. Ponadto zobowiązania te odnoszą się do realizowania celów unii politycznej, gospodarczej i walutowej. Obowiązek pełnego uczestnictwa wszystkich państw w UGiW ma swoje odzwierciedlenie w przepisach traktatowych stanowiących podstawę funkcjonowania Unii Europejskiej. Wyjątkową sytuację stanowiła możliwość wynegocjowania klauzuli opt-out zwalniającej z powyższego obowiązku.

Wraz z przystąpieniem nowych państw członkowskich do Unii Europejskiej naturalnym następstwem stała się konieczność przygotowania ich gospodarek do członkostwa w UGiW, co z kolei wymusza priorytetowe traktowanie kryteriów konwergencji jako zasadniczych wskaźników w polityce makroekonomicznej²⁶.

Już na etapie negocjacji akcesyjnych zauważono, iż pozostanie poza Unią Europejską, a następnie zaś poza unią walutową, może skutkować „marginalizacją cywilizacyjną i obniżeniem poziomu bezpieczeństwa²⁷”.

Wejście do unii walutowej winno być poprzedzone szerokim zakresem reform, których celem będzie osiągnięcie konwergencji zarówno nominalnej, jak i realnej. Istotą jest tu osiągnięcie takich zmian w gospodarce oraz w polityce ekonomicznej, które zagwarantują stabilność i trwałą zbieżność tych gospodarek z gospodarkami pozostałych państw Unii Europejskiej i docelowo strefy euro. Wspomniane reformy dotyczyć powinny w szczególności dokonania trwałych zmian w strukturze finansów publicznych oraz zwiększenia elastyczności rynku pracy.

Między innymi tego typu zmiany winny skutkować wzrostem stopnia realnej konwergencji oraz spełnieniem warunków konwergencji nominalnej. Kolejnym etapem będzie usztywnienie kursu waluty kraju kandydującego do

²⁶ K. Kołodziejczyk, *Geneza wspólnotowej waluty euro*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2000, s. 124.

²⁷ *Narodowa strategia integracyjna*, Urząd Komitetu Integracji Europejskiej, Warszawa 1997, s. 2.

strefy euro w ramach mechanizmu stałych kursów walutowych oraz jego stabilizowanie, a w rezultacie wprowadzenie wspólnej waluty euro.

W odniesieniu do teorii unii walutowej, a także doświadczeń innych państw członkowskich UGiW można zauważyć, iż sukces tych krajów po wstąpieniu do Unii Europejskiej, a w przyszłości także do Unii Gospodarczo-Walutowej uzależniony będzie od poziomu makroekonomicznej stabilności gospodarek (nominalnej i przede wszystkim realnej konwergencji)²⁸.

Należy ponadto zauważyć, iż poza warunkami formalnymi jak konwergencja makroekonomiczna (nominalna i realna) oraz konwergencja prawna (m.in. niezależność krajowych Banków Centralnych), istotne są kwestie czysto proceduralne, bardzo często pomijane w dyskusjach politycznych w sprawie wprowadzenia wspólnej waluty. Podobnie jak to miało miejsce w przypadku państw, które już przyłączyły się do strefy euro, od momentu podjęcia decyzji o włączeniu się do mechanizmu stałych kursów walutowych do momentu usztywnienia krajowej waluty upłynie około pół roku. Związane jest to m.in. z koniecznością wypracowania wspólnej z Komisją Europejską oraz Europejskim Bankiem Centralnym decyzji odnośnie do przystąpienia do ERM II. Kolejny etap związany jest bezpośrednio z wypełnieniem kryterium stabilności kursu walutowego. W tym 2-letnim okresie także pozostałe kryteria konwergencji muszą być wypełnione. Po upływie tego okresu Komisja Europejska oraz Europejski Bank Centralny sporządzają Raport o konwergencji, którego celem jest ocena trwałości i poziomu konwergencji gospodarczej oraz prawnej. Raport następnie przedstawiany jest Radzie Ecofin, która podejmuje decyzję o uchyleniu derogacji wobec określonego kraju Unii Europejskiej i wyznacza datę, od której owa derogacja przestaje obowiązywać. Jest to równoznaczne z ustaleniem terminu wejścia do strefy euro, co poprzedza około 6-miesięczny okres przygotowawczy. Ostatni etap wiąże się z wprowadzeniem do obiegu wspólnej waluty oraz wycofaniem waluty krajowej zgodnie z tzw. scenariuszem madryckim (z okresem przejściowym) lub tzw. scenariuszem big bang (bez okresu przejściowego). Jak można zauważyć, od momentu podjęcia decyzji do chwili wejścia do strefy euro upłynie około 3 lat.

6.5. Analiza wypełniania przez państwa wschodniego rozszerzenia nominalnych kryteriów konwergencji

Odwołując się do danych dotyczących salda sektora finansów publicznych (tabela 6.10.), należy zauważyć, że w 2013 roku największy deficyt spośród

²⁸ S.I. Bukowski, *Strefa...*, op.cit., s. 150–151.

UE-12 występował na Słowenii, kraj ten od 2009 roku ma również bardzo znaczące problemy z utrzymaniem salda nieprzekraczającego wartości referencyjnej. Na Malcie, Cyprze i Słowacji rok po przystąpieniu do strefy euro znacząco wzrósł poziom deficytu rządowego. Spośród 5 państw, które przyjęły euro do 2013 roku, tylko Estonia nie miała problemów z utrzymaniem deficytu nieprzekraczającego wartości referencyjnej. Natomiast w latach 2012 i 2013 dopuszczalny poziom deficytu został odnotowany w Bułgarii i Rumunii, a także na Łotwie i Węgrzech.

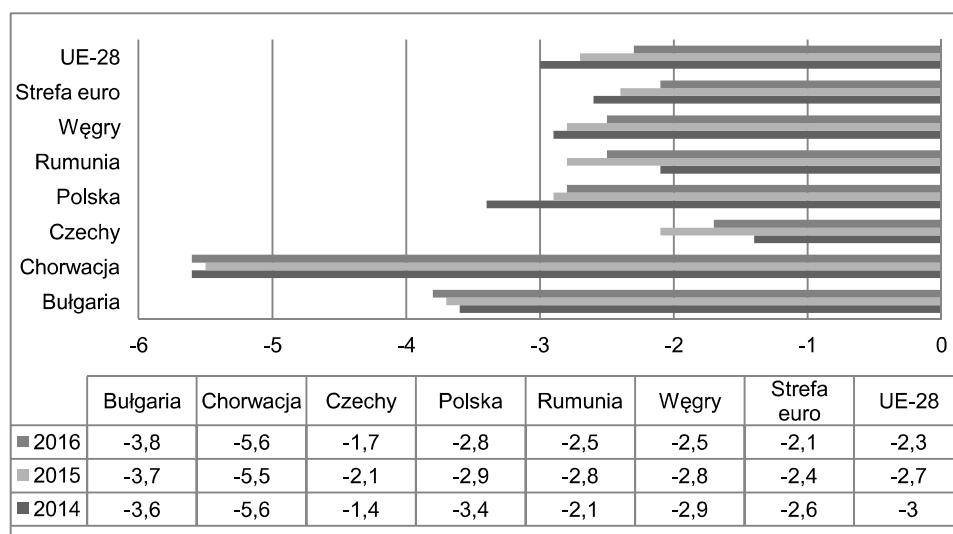
Tabela 6.10. Saldo sektora finansów publicznych w nowych państwach członkowskich Unii Europejskiej w latach 2004–2013 (w % PKB)

Kraj/Rok	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
UE	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	-6,1	-4,1	-3,6	-2,9
Strefa euro	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	-6,4	-4,5	-4,2	-3,2
Bułgaria	1,8	1,0	1,8	1,1	1,6	-4,2	-3,2	-2,0	-0,5	-1,2
Cypr	-3,8	-2,2	-1,1	3,2	0,9	-5,6	-4,8	-5,8	-5,8	-4,9
Czechy	-2,7	-3,1	-2,3	-0,7	-2,1	-5,5	-4,4	-2,9	-4,0	-1,3
Estonia	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	0,2	1,0	-0,3	-0,5
Litwa	-1,5	-0,5	-0,4	-1,0	-3,3	-9,3	-6,9	-9,0	-3,2	-2,6
Łotwa	-1,0	-0,4	-0,6	-0,6	-4,0	-8,9	-8,2	-3,4	-0,8	-0,9
Malta	-4,4	-2,7	-2,6	-2,3	-4,2	-3,3	-3,3	-2,6	-3,7	-2,7
Polska	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	-7,6	-4,9	-3,7	-4,0
Rumunia	-1,2	-1,2	-2,2	-2,9	-5,6	-8,9	-6,6	-5,5	-3,0	-2,2
Słowacja	-2,3	-2,9	-3,6	-1,9	-2,4	-7,9	-7,5	-4,1	-4,2	-2,6
Słowenia	-2,2	-1,5	-1,3	-0,1	-1,8	-6,1	-5,7	-6,2	-3,7	-14,6
Węgry	-6,4	-7,9	-9,4	-5,1	-3,7	-4,6	-4,5	-5,5	-2,3	-2,4
Wartość referencyjna										-3,0

* Na szaro zostały zaznaczone wartości, które dane państwo odnotowało już jako członek strefy euro.
b.d. – brak danych.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Eurostat (stan danych na dn.: 16.11.2014).

Według prognoz Komisji Europejskiej w latach 2014–2016 Węgry, Rumunia i Czechy powinny utrzymać poziom deficytu poniżej wartości referencyjnej (wykres 6.3.), kraje te tym samym będą w przyszłości spełniać ten warunek spośród kryteriów konwergencji. Polska pożądaną wartość zacznie odnotowywać od 2015 roku. Bardzo niepokojące prognozy są dla Chorwacji, gdzie deficyt będzie utrzymywał się na poziomie co najmniej -5,0% PKB, a także Bułgarii, gdzie prognozowane jest zwiększanie się ujemnego salda finansów publicznych w kolejnych latach.

Wykres 6.3. Deficyt w nowych państwach członkowskich, które nie są członkami strefy euro w latach 2014–2016* (% PKB)

* Na wykresie nie została uwzględniona Litwa – członek strefy euro od 2015 roku, w prognozach KE została wliczona do strefy euro.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *European Economic Forecast*, Komisja Europejska, Autumn 2014, Statistical Annex.

Należy zauważyć, że we wszystkich nowych państwach członkowskich, od momentu ich członkostwa w strefie euro obserwowany jest stopniowy wzrost długu publicznego. W 2013 roku największy był na Cyprze ponad 100% PKB oraz w Słowenii ponad 70% PKB (tabela 6.11.). Na uwagę zasługuje fakt, że wśród pozostałych UE-12 w tym samym roku dług publiczny powyżej wartości referencyjnej odnotowany został tylko na Węgrzech. Interesujący jest również fakt, że od 2007 roku, kiedy to jako pierwsza przyjęła euro Słowenia, niemal wszystkie (poza Węgrami) państwa, które nadal nie należą do strefy euro, nie przekroczyły wartości referencyjnej wynoszącej 60% PKB.

Tabela 6.11. Dług publiczny w nowych państwach członkowskich Unii Europejskiej w latach 2004–2013 (w % PKB)

Kraj/Rok	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
UE	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	78,3	80,9	83,6	85,4
Strefa euro	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	83,8	85,9	89,1	91,1
Bułgaria	36,1	27,1	21,3	16,6	13,3	14,2	15,9	15,7	18,0	18,3
Cypr	64,7	63,3	58,9	53,7	44,7	53,5	56,5	66,0	79,5	102,2
Czechy	28,5	28,0	27,9	27,8	28,7	34,1	38,2	41,0	45,5	45,7
Estonia	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	6,5	6,0	9,7	10,1

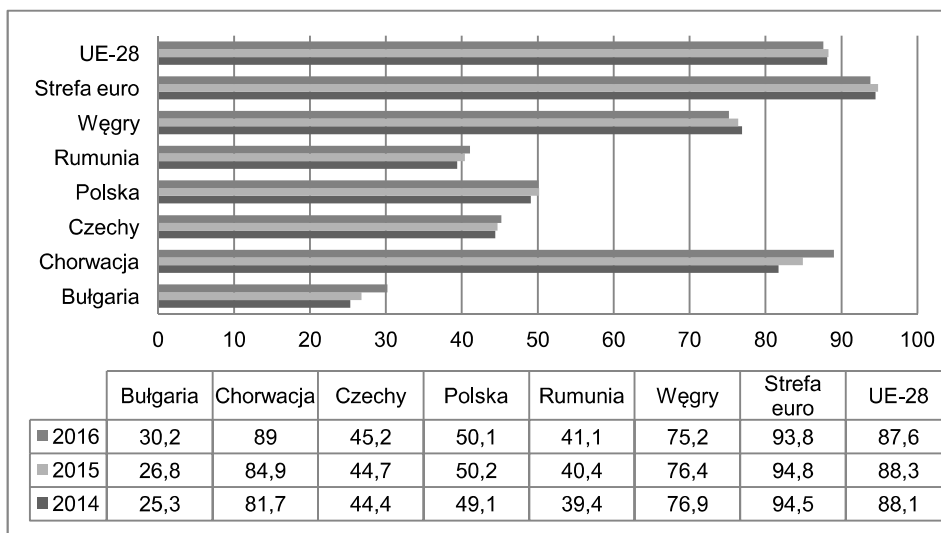
Litwa	19,3	18,3	18,0	16,7	15,4	29,0	36,3	37,3	39,9	39,0
Łotwa	14,2	11,7	9,9	8,4	18,6	36,4	46,8	42,7	40,9	38,2
Malta	72,0	70,1	64,6	62,4	62,7	67,8	67,6	69,8	67,9	69,8
Polska	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	53,6	54,8	54,4	55,7
Rumunia	18,6	15,7	12,3	12,7	13,2	23,2	29,9	34,2	37,3	37,9
Słowacja	40,6	33,8	30,7	29,8	28,2	36,0	41,1	43,5	52,1	54,6
Słowenia	26,8	26,3	26,0	22,7	21,6	34,5	37,9	46,2	53,4	70,4
Węgry	58,8	60,8	65,0	65,9	71,9	78,2	80,9	81,0	78,5	77,3
Wartość referencyjna										60,0

* Na szaro zostały zaznaczone wartości, które dane państwo odnotowało już jako członek strefy euro.
b.d. – brak danych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Eurostat (stan danych na dn.: 16.11.2014).

Odwołując się do prognoz Komisji Europejskiej, należy zauważyć, że kryterium długu publicznego w najbliższych latach, tj. 2014–2016 będzie spełnione w Rumunii, Polsce, Czechach oraz w Bułgarii. Natomiast Chorwacja (podobnie jak w przypadku deficytu) będzie najbardziej zadłużonym państwem spośród nowych członków UE (wykres 6.4.). Niepokojący jest fakt, że w odwołaniu do

Wykres 6.4. Dług publiczny w nowych państwach członkowskich, które nie są członkami strefy euro w latach 2014–2016* (% PKB)

* Na wykresie nie została uwzględniona Litwa – członek strefy euro od 2015 roku, w prognozach KE została wliczona do strefy euro.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *European Economic Forecast*, Komisja Europejska, Autumn 2014, Statistical Annex.

całej Unii Europejskiej jak i strefy euro w kolejnych latach utrzymywać się będzie nadal bardzo znaczący poziom zadłużenia. Zaskakujący jest również fakt, że nadal poziom zadłużenia strefy euro będzie większy niż UE-28.

W całym badanym okresie (szczególnie od 2007 roku) we wszystkich nowych państwach członkowskich (bez względu na członkostwo w strefie euro) pojawiały się problemy z osiągnięciem inflacji poniżej poziomu wartości referencyjnej (tabela 6.12.). Na uwagę zasługuje fakt, że Rumunia w ciągu ostatnich 10 lat nigdy nie uzyskała poziomu inflacji poniżej wartości referencyjnej dla danego roku, podobnie było na Węgrzech (wyjątek stanowi 2013 rok). W nawiązaniu do przywoływanych danych należy zauważyć, że Estonia od trzech lat swojego członkostwa w strefie euro odnotowuje poziom inflacji przekraczający wartość referencyjną. Natomiast Polska od 2008 do 2012 permanentnie nie wypełniała kryterium inflacyjnego.

Tabela 6.12. Inflacja HICP w nowych państwach członkowskich Unii Europejskiej w latach 2004–2013 (w %)

Kraj/Rok	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
UE	2,0	2,2	2,2	2,3	3,7	1,0	2,1	3,1	2,6	1,5
Strefa euro	2,1	2,2	2,2	2,1	3,3	0,3	1,6	2,7	2,5	1,4
Bułgaria	6,1	6,0	7,4	7,6	12,0	2,5	3,0	3,4	2,4	0,4
Cypr	1,9	2,0	2,2	2,2	4,4	0,2	2,6	3,5	3,1	0,4
Czechy	2,6	1,6	2,1	3,0	6,3	0,6	1,2	2,1	3,5	1,4
Estonia	3,0	4,1	4,4	6,7	10,6	0,2	2,7	5,1	4,2	3,2
Litwa	1,2	2,7	3,8	5,8	11,1	4,2	1,2	4,1	3,2	1,2
Łotwa	6,2	6,9	6,6	10,1	15,3	3,3	-1,2	4,2	2,3	0,0
Malta	2,7	2,5	2,6	0,7	4,7	1,8	2,0	2,5	3,2	1,0
Polska	3,6	2,2	1,3	2,6	4,2	4,0	2,7	3,9	3,7	0,8
Rumunia	11,9	9,1	6,6	4,9	7,9	5,6	6,1	5,8	3,4	3,2
Słowacja	7,5	2,8	4,3	1,9	3,9	0,9	0,7	4,1	3,7	1,5
Słowenia	3,7	2,5	2,5	3,8	5,5	0,9	2,1	2,1	2,8	1,9
Węgry	6,8	3,5	4,0	7,9	6,0	4,0	4,7	3,9	5,7	1,7
Wartość referencyjna**	2,17	2,53	2,87	2,8	4,07	1,53	2,43	3,07	2,77	1,77

* Na szaro zostały zaznaczone wartości, które dane państwo odnotowało już jako członek strefy euro.

** Wartość referencyjna została obliczona jako średnia arytmetyczna z trzech krajów UE o najniższej inflacji w danym roku powiększona o 1,5 p.p.

b.d. – brak danych.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Eurostat (stan danych na dn.: 16.11.2014).

Ostatnim z analizowanych kryteriów konwergencji jest kryterium stóp procentowych. Państwa UE-12 zdecydowanie lepiej radzą sobie z wypełnianiem tego kryterium niż kryterium inflacyjnego (tabela 6.13.). Wszystkie nowe państwa członkowskie, od momentu członkostwa w strefie, odnotowywały niższe wartości dla stóp procentowych niż wartość referencyjna dla danego roku (wyjątek Słowenia i Cypr, jednak tylko w 2013 roku). W przeciągu ostatnich lat najgorzej z kryterium stóp procentowych radziła sobie Rumunia i Węgry.

Tabela 6.13. Długookresowe stopy procentowe dla nowych państw członkowskich Unii Europejskiej w latach 2004–2013 (w %)

Kraj ^{***} /Rok	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
UE	4,38	3,70	4,08	4,56	4,55	4,12	3,81	4,27	3,65	2,95
Strefa euro	4,12	3,42	3,84	4,32	4,31	3,82	3,61	4,41	3,88	3,00
Bułgaria	5,36	3,87	4,18	4,54	5,38	7,22	6,01	5,36	4,50	3,47
Cypr	5,8	5,16	4,13	4,48	4,6	4,6	4,6	5,79	7,00	6,50
Czechy	4,82	3,54	3,8	4,3	4,63	4,84	3,88	3,71	2,78	2,11
Litwa	4,5	3,7	4,08	4,55	5,61	14	5,57	5,16	4,83	3,83
Łotwa	4,86	3,88	4,13	5,28	6,43	12,4	10,3	5,91	4,57	3,34
Malta	4,69	4,56	4,32	4,7	4,81	4,54	4,19	4,49	4,13	3,36
Polska	6,9	5,22	5,2	5,48	6,07	6,12	5,78	5,96	5,00	4,03
Rumunia	b.d.	b.d.	7,23	7,13	7,7	9,69	7,34	7,29	6,68	5,41
Słowacja	5,03	3,52	4,41	4,49	4,72	4,71	3,87	4,45	4,55	3,19
Słowenia	4,68	3,81	3,85	4,53	4,61	4,38	3,83	4,97	5,81	5,81
Węgry	8,19	6,6	7,12	6,74	8,24	9,12	7,28	7,64	7,89	5,92
Wartość referencyjna**	6,3	5,4	6,2	6,4	6,2	6,15	5,6	7,31	12,1	3,92

* Na szaro zostały zaznaczone wartości, które dane państwo odnotowało już jako członek strefy euro.

** Wartość referencyjna została obliczona jako średnia arytmetyczna wartość stóp procentowych z trzech krajów UE o najniższej inflacji w danym roku powiększona o 2 p.p.

*** Brak dostępnych danych dla Estonii.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Eurostat (stan danych na dn.: 16.11.2014).

Zakończenie

Podsumowując dotychczasowe rozważania, nasuwa się kilka interesujących wniosków. Po pierwsze, w ciągu ostatnich lat państwa UE-12 najlepiej radziły sobie z wypełnianiem kryterium stóp procentowych, a także stosunkowo dobrze z realizacją kryterium długu publicznego. Po drugie, spośród państw, które nie przyjęły euro wydaje się, że największe trudności z osiągnięciem pożądanego wartości przewidzianych w ramach kryteriów z Maastricht ma głównie

Rumunia i Węgry (w szczególności w odniesieniu do kryteriów monetarnych). Po trzecie, w analizie zostały wykorzystane kryteria konwergencji wobec wszystkich państw UE-12 bez względu na ich członkostwo w strefie euro. Niepokojący jest fakt, że kraje, które przyjęły euro wielokrotnie przekraczały dopuszczalne wartości dla wybranych kryteriów. Należy zatem podkreślić, że członkostwo w strefie euro nie wszystkim tym krajom i nie przez cały okres ich (dotychczasowego) członkostwa umożliwiło utrzymanie stabilności finansów publicznych czy utrzymanie inflacji na stosunkowo niskim poziomie. W tym miejscu warto również wspomnieć, że kryzys gospodarczy sprzed kilku lat nie tylko przekształcił się w kryzys zadłużeniowy państw UE, ale nie pozostał bez wpływu na wypełnianie przez państwa kryteriów konwergencji nominalnej. Należy również zauważyć, że kryzys gospodarczy potęgował nie tylko problemy związane z funkcjonowaniem strefy euro, ale także wpływał na wyhamowanie wewnętrznych procesów konwergencji²⁹. Przeprowadzona analiza wykazała również brak trwałości wypełniania kryteriów konwergencji (szczególnie przez nowe państwa członkowskie). Wydaje się zatem, że w przyszłości potencjalni kandydaci do strefy euro mogą spotkać się z bardziej restrykcyjną oceną dotyczącą wypełniania kryteriów. Po czwarte, wydaje się, że państwa, które nie przyjęły wspólnej waluty, a więc Polska, Rumunia, Bułgaria, Węgry, Czechy, a od 2013 roku także Chorwacja są bardzo zróżnicowane pod względem ich przygotowania do członkostwa w strefie euro.

Bibliografia

- Binek Z., *Minimalizacja kosztów wprowadzenia waluty euro – doświadczenia Estonii*, Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu, „Ekonomia” nr 1(18)/2012.
- Bukowski S.I., *Strefa euro. Perspektywy rozszerzenia o Polskę i inne kraje Europy Środkowo-Wschodniej*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2007.
- Bukowski S.I., *Unia monetarna. Teoria i praktyka*, Difin, Warszawa 2007.
- Ciszak T., Górską A., Jakubiec S., Siemaszko M., *Pierwsze doświadczenia Słowenii związane z zamianą tolara na euro*, „Materiały i Studia NBP”, Zeszyt nr 224/2008.
- de Grauwe P., *Unia walutowa*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2003.
- Doświadczenia Estonii z procesu zamiany waluty krajowej na euro*, Departament Zagraniczny i Departament Integracji ze Strefą Euro NBP, Warszawa 2011.
- Eurozone – EY Eurozone Forecast*, March 2014.
- Gostomski E., *Bez szoku do euro*, „Gazeta Bankowa” nr 41/2008.

²⁹ A. Szymańska, *Trwałość konwergencji nominalnej w Polsce z perspektywy uczestnictwa w Unii Gospodarczej i Walutowej*, Acta Universitatis Lodziensis, „Folia Oeconomica” nr 281/2013, s. 298.

- Gostomski E., *Estonii droga od zapoczątkowania transformacji systemowej poprzez kryzys gospodarczy do wprowadzenia euro*, Acta Universitatis Lodziensis, „Folia Oeconomica” nr 273/2012.
- Górska A., Lip W., Siemaszko M., *Prawne i praktyczne aspekty przygotowań Słowacji do zamiany waluty krajowej na euro*, Departament Zagraniczny NBP, Warszawa 2008.
- Górska A., Siemaszko M., Szymczyk Ł., Wyganowska H., *Doświadczenia Cypru i Malty związane z zamianą walut krajowych na euro*, Departament Zagraniczny NBP, Warszawa 2008.
- Jedna waluta dla jednej Europy – Droga do euro*, Komisja Europejska, Urząd Publikacji Unii Europejskiej, Luksemburg, 2014.
- Karnowski J., *Polityka gospodarcza Hiszpanii, Portugalii i Grecji w drodze do Unii Gospodarczej i Walutowej. Analiza doświadczeń na tle teorii*, Zeszyt nr 199, Warszawa/Washington 2006.
- Kołodziejczyk K., *Geneza wspólnotowej waluty euro*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2000.
- Krótki przewodnik po euro*, Komisja Europejska, Urząd Publikacji, 2013.
- Kto następny do strefy euro? Po Lotwie Litwa, a potem... lata oczekiwań*, http://wyborcza.biz/biznes/1,100896,15203744,Kto_nastepny_do_strefy_euro__Po_Lotwie_Litwa__a__a_potem__.html, (dostęp w dn. 29.11.2014).
- Kwaśny M., *Słowacja, kraj ludzi szczęśliwych z wprowadzenia euro*, <http://biznes.pl/rynki/waluty/agencyjne/slowacja-kraj-ludzi-szczesliwych-z-wprowadzenia-eu,5433771,news-detel.html> (dostęp w dn.28.11.2014).
- Mucha-Leszko B., Kąkol M., *Perspektywy euro jako waluty międzynarodowej*, [w:] *Współczesne problemy ekonomiczne – wybrane zagadnienia teoretyczne a praktyka gospodarcza*, „Studia Ekonomiczne”, Zeszyty Naukowe Wydziałowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, Katowice 2013.
- Narodowa strategia integracyjna*, Urząd Komitetu Integracji Europejskiej, Warszawa 1997.
- Naruniec A., *Kryzys gospodarczy a szansa konwergencji krajów słabiej rozwiniętych w Unii Europejskiej*, [w:] *Integracja i globalizacja w wybranych dziedzinach współczesnego życia gospodarczego*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, Katowice 2011.
- Nowak A.Z., *Koniec strefy euro?* „Gazeta Bankowa” nr 2/2012.
- Przygotowania Łotwy do członkostwa w strefie euro i pierwsze doświadczenia związane z wprowadzeniem wspólnej waluty*, NBP, Warszawa 2014.
- Raport o konwergencji. Maj 2006*, Europejski Bank Centralny, Frankfurt am Main, Niemcy 2006.
- Raport o konwergencji. Maj 2007*, Europejski Bank Centralny, Frankfurt am Main, Niemcy 2007.
- Raport o konwergencji. Maj 2008*, Europejski Bank Centralny, Frankfurt am Main, Niemcy 2008.

Raport o konwergencji. Maj 2010, Europejski Bank Centralny, Frankfurt am Main, Niemcy 2010.

Raport o konwergencji. Czerwiec 2013, Europejski Bank Centralny, Frankfurt am Main, Niemcy 2013.

Raport o konwergencji. Czerwiec 2014, Europejski Bank Centralny, Frankfurt am Main, Niemcy 2014.

Sroczyńska H., *Przystąpienie Słowenii, Cypru i Malty do strefy euro – przygotowania i wyzwania*, Zeszyty Naukowe Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie, nr 25/2009.

Szymańska A., *Trwałość konwergencji nominalnej w Polsce z perspektywy uczestnictwa w Unii Gospodarczej i Walutowej*, Acta Universitatis Lodziensis, „Folia Oeconomica” nr 281/2013.

Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, [w:] *Wersje skonsolidowane Traktatu o Unii Europejskiej i Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej*, DzUrz UE 2008/C 115/01, Wydanie polskie 2008.

Triennial Central Bank Survey, Global foreign exchange market turnover in 2013, Bank for International Settlements, February 2014.

Źródła internetowe

http://ec.europa.eu/polska/news/archives/2010/100512_kto_ma_szanse_na_euro_pl.htm